

Oponentský posudek bakalářské práce Marie Tomcové *Relativita zla*

Předložená práce kolegyně Marie Tomcové má dle abstraktu „ukázat na mechanismy, které jednak ovlivňují okolnosti, za kterých se dopouštíme zla, a zároveň také ovlivňují způsob, jak toto zlo následně akceptujeme či obhajujeme, ať už na úrovni jednotlivce nebo společnosti.“ (s. 5) Již v úvodu posudku musím uvést svou nejvýznamnější metodologickou připomínku – práce (a to počínaje *Abstraktem*) zcela obchází proklamované téma, tedy „relativitu zla“; je spíše spojením mnoha perspektiv, z nichž lze zlo tematizovat. V práci není zlo nikde relativizováno, většinou, ne-li vždy je zcela zjevné, co se má v té které pozici zlem na mysli a sama autorka to takto i podává. Tím nechci říci, že by se práce zcela míjela svým záměrem, pouze tím má být naznačeno, že v názvu práce se slibuje něco, co později nabývá poněkud jinou podobu. Využijí-li na tomto místě slova zaznívající v Závěru, údajnou relativitou je míněno, že se „ukazuje, že i zločinné jednání, které nepochybně způsobilo utrpení a smrt značnému množství lidí, bylo těmi, co se jej dopouštěli, považováno za jednání správné“ (s. 44). Běží tedy spíše o mechanismy a techniky legitimizace zla, neboť z citace se velmi zřetelně vyjevuje, co je zlé.

S tím zřejmě souvisí i skutečnost, že nejzdařilejší pasáž práce, za níž považuji oddíl čerpající z Arendtové, nehovoří o relativitě, nýbrž banalitě zla, přičemž autorka vcelku přesně nahlíží, co tím Arendtová myslí. Zároveň se sama zahání do absurdní výkladové pozice, neboť, dle mého, správně Arendtovou obhajuje z nařčení jejích kritiků, že Eichmanovy zločiny *relativizuje*.¹ Mám za to, že celý problém vyrůstá z toho, že v práci není nijak vyjasněno, co by si měl čtenář představit pod pojmem „relativity“. Proto posléze mohou ve výkladu nastat okamžiky, kdy se po popisu Zimbardova experimentu plynule naváže Rousseauem, aniž je jakkoli zjevné, co takový přechod motivovalo.

Práce je rozdělena na dvě části: 1) zlo na společenské úrovni; 2) zlo na společenské úrovni. Kvalita obou částí je značně rozdílná. Zatímco v první části autorka využívá relativně pestrou škálu myslitelů politické filosofie a výklad má určitou dynamiku, jež čtenáři slibuje, že se přece jen k nějaké „relativitě zla“ dospěje, druhá část je složena převážně z deskripce slavných psychologických experimentů a argumentační linie se vytrácí kamsi do neznáma. I v první části sice autorka využívá metodu „shlukování“, kdy přeskakuje z jednotlivých koncepcí, ale alespoň lze sledovat jistou jejich návaznost. Druhá část se rozpadá a „relativita zla“ se zde pojímá jako okolnost, že za jisté situace může i doposud „normálně“ jednající člověk začít páchat zlo. Interpretace se práce málokdy dostane přes tuto od počátku implicitně zastávané stanovisko.

Práci by možná pomohlo, kdyby autorka problematizovala téma „normality“ a takto získanou perspektivu konfrontovala s otázkou zla. S jistou shovívavostí by se dalo říci, že takto vlastně

¹ „Také se objevovala misinterpretace samotné banality zla, která, podle kritiků, označuje samotné nacistické zločiny za banální, čímž zlehčuje jejich skutečnou závažnost a rozsah utrpení, které způsobily.“ (s. 25) Výraz „zlehčuje“ by zde bylo ekvivalentní pojmu „relativizace“.

postupuje ve druhém oddíle, ve kterém se nacházejí další velmi pěkné pasáže vycházející z výkladu Judith Butler. Bohužel ale nedojde k jejich kompaktnějšímu propojení s následující výkladem o nacistickém antisemitismu (3.1) a koncentračním táboře (3.2). Obecně platí, že autorka trochu méně interpretuje, spíše popisuje a k potvrzení svých dílčích tezí přehnaně využívá citace. Text potom působí dojmem, že se točí na místě a nikam se příliš nerozvíjí.

Práce je napsána kultivovaným jazykem bez výraznějších přešlapů, je dobře strukturovaná a zcela jistě odpovídá požadavkům kladeným obvykle na bakalářskou práci.

Jeden z mála vyložených přešlapů, který úroveň práce výrazně sráží k zemi, se nachází na začátku strany 32, kde autorka údajně cituje z *Genealogie morálky*, ale jsem přesvědčen, že uvedená Nietzscheova formulace pochází přinejmenším z druhé ruky. Ať jsem se snažil sebevíce, citaci v uvedené podobě jsem v *Genealogii morálky* nenašel.

Hodnocení

Přes všechny námítky a připomínky považuji předloženou práci za obhajitelnou. Autorka nesporně prokázala schopnost pracovat s množstvím textů a v rámci svých možností je dokázala pospojovat do jednotného celku. To si zcela jistě zaslouží ocenění. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit stupněm **dobrý**.

V Neratovicích 11. 9. 2024

Jakub Chavalka